

1. Egy ellentmondásos könyv

Már az ókorban vitatkoztak arról, hogy vajon a Prédikátor könyve jogosan része-e a bibliai kánonnak. Olyan idegen tanításokat tartalmaz – vélekedtek –, ami a Biblia többi könyve között eretnekségnek tűnik. Míg Mózes első könyve azt állítja, hogy Isten csak az embernek adott lelket (1Móz 2:7), addig a Prédikátor könyve az állatoknak is lelket tulajdonít (3:19); míg bizonyos ószövetségi könyvek úgy gondolkoznak, hogy a balsors Isten büntetése, a jólét pedig Isten áldása (lásd pl. Példa 11:19), addig a Prédikátor azt állítja, hogy „minden érhet mindenkit” (9:2).

Emellett a Prédikátor könyve sok esetben önmagával is ellentmond, egyszer írja, hogy jobb a gyászolni, mint vigadozni (7:2-4), máskor pedig felhőtlen öröme buzdít (9:7-10). Sőt, amikor arról beszél, hogy a nők között nincs okos, akkor a mai olvasók türelmét is próbára teszi.

2. A könyv szerzője és keletkezési ideje

A könyv első verse alapján („*A Prédikátornak, Dávid fiának, Jeruzsálem királyának beszédei*”) sokáig úgy gondolták, hogy Salamon király idős kori művéről van szó. Csakhogy Salamon neve egyáltalán nem szerepel a könyvben, a fiúság szót pedig a Biblia tágabb értelemben is használja (vö.: „Ábrahám fiai”, Mt 3:9; Gal 3:7). Így se a könyv írójának kilétéről, se a keletkezés idejéről nem tudunk semmi biztosat megállapítani. Ez talán azért is van így, hogy a szerzőség helyett inkább a könyv tartalmára koncentráljunk.

3. A könyv szerkezete és üzenete

A szóbeli irodalomban központi szerepet játszik egyes frázisok mindig visszatérő ismétlése (vö.: a mesék „Hol volt, hol nem volt” indítása). Ez a stílusjegy három funkciót szolgál, egyrészt könnyebben megjegyezhetővé teszi a művet, másrészt tagolja azt, harmadrészt pedig önmagában is üzenetet hordoz. A Prédikátor könyve nem szóban keletkezett, de egy alapvetően szóbeli társadalomban írták, így a legtöbb ember csak hallhatta a fölolvastott művet (vö.: Jel 1:3). Ebből adódik, hogy a Prédikátor könyve – és emellett számos más bibliai könyv (pl.: Rúth könyve, Dániel könyve, Máté evangéliuma, Jelenések könyve) – annak ellenére, hogy írásos formában keletkezett, magán hordja a szóbeli irodalom jellemzőit.

A Prédikátor könyvében is vannak állandóan visszatérő elemek, amelyek könnyen memorizálhatók, tagolják a művet, illetve üzenetet hordoznak. A 6. fejezet végéig állandóan ismétlődik a „minden hiábavalóság és hasztalan erőlködés”. A 7. fejezettől azonban egyszer sem fordul elő. Ebből kiindulva két nagy egységre oszthatjuk a Prédikátor könyvét. Az első 6:9-ig tart, melyben a frázis 8 ismétlődése alapján 8 alrészre különböztethető meg, úgy, hogy minden egység végét ez a „hiábavalóság” formula zár. Az alrészek témájukban mindig visszakapcsolódnak a kettővel előbbi egységhez – így fonva össze a könyv első felét.

- a. *Bevezetés₁* (1:1-15), megtoldva a végét egy mondással.
- b. *Bevezetés₂* (1:16-18), ismét egy mondással zárva. A Prédikátor hábar a bölcsességet kereste, esztelenséget és oktalanságot talált.
- c. *Élvezet-keresés* (2:1-11), kulcsgondolata pedig a Prédikátor „minden fáradozása” (10).
- d. *Bölcsesség és ostobaság* (2:12-17), amely témájában a b. alrészre utal.
- e. *Az fáradozás gyümölcse₁: másra kell hagynia* (2:18-26). Itt a c. alrész „fáradozás” fogalmát hozza a Prédikátor vissza (3:10-11).
- f. *A fáradozás gyümölcse₂: Mindennek ideje van* (3:1-4:6). A Prédikátor a szakasz végén arra a következtetésre jut, hogy mindenkinek egy a sorsa (3:19); ugyanezt állapította meg a d. részben is (2:14b).
- g. *A fáradozás gyümölcse₃: A „másik” problémája* (4:7-16). A vagyon másra örökítése (4:7-8) az e. rész gondolatát idézi (2:18-23).
- h. *A fáradozás gyümölcse₄: Valaki elvesztheti, amit más halmazott* (4:17-6:9). A f. részben fölvetett elnyomás gondolata (4:1) köszön vissza ebben a részben (5:7).

A könyv második felében két szókapcsolat ismétlődik – különböző variációkban. Az egyik a „nem találja meg”, a másik a „nem tudja” / „nincs tudás”. Ha ezek ismét a szakaszok végét jelölték, akkor 4 „nem találja” szakaszt szimmetrikusan 4 „nem tudja” követ.

- A. Az ember „nem találja”, hogy mi a jó neki
  - a. Előny és hátrány (7:1-14)
  - b. Igaz és bűnös (7:15-24)
  - c. Az asszony és az ostoba (7:25-29)
  - d. A bölcs ember és a király (8)
- B. Az ember „nem tudja”, hogy mi jön utána
  - a. Az ember nem tudja az idejét (9:11-12)
  - b. Az ember nem tudja mi lesz ezután (9:13-10:15)
  - c. Az ember nem tudja milyen rossz következik utána (10:16-11:2)
  - d. Az ember nem tudja, hogy jön-e valami jó (11:3-7)

A könyv alapvető kérdése, hogy „mi haszna az embernek minden fáradozásából, ha fáradozik a nap alatt?” (1:3) Erre a problémára részben maga a szerkezet is válaszol. Minden értelmetlen és fölösleges erőlködés (8-szor ismétli meg), mert az életben nincsen igazságosság (4-szer ismétli meg), és senki sem tudja, hogy milyen sors vár rá (4-szer ismétli meg). A Prédikátor alapvetően pesszimista életszemlélete árnyaltabbá válik azonban, ha figyelembe vesszük, hogy 7 esetben – átszőve az egész könyvet – buzdít az élet élvezetére. A Prédikátor egyszerre pesszimista és optimista, mivel az életben is vannak jó és rossz dolgok.

4. Az ellentmondások föloldása

Arról a vádról, miszerint a Prédikátor gondolatvilága nem illik bele az Ószövetségbe, már az első fejezetben kiderül, hogy téves. A szerző a mózesi teremtéstörténetet visszaidézve mondja el gondolatait (Préd 1:3-8 || 1Móz 1:3-31):

- 1:3 „a nap alatt” → a teremtés **1. és 2. napja**: világosság és égboltozat (Gen 1:3-8);
- 1:4 „a föld örökké megmarad” → **3. nap**: a szárazföld és a növények megjelenése (Gen 1:9-13);
- 1:5-6 „fölkel a nap, és lemegy a nap” → **4. nap**: az időszakokat meghatározó égitestek megteremtése (Gen 1:14-19);
- 1:6-7 „a szél fúj délre (...) Minden folyó a tengerbe ömlik, és a tegner mégsem telik meg” → **5. nap**: a vízi és égi állatok megteremtése (Gen 1:20-23);
- 1:8 „ember” → **6. nap**: az ember megteremtése (Gen 1:24-31).

A két beszámoló közötti alapvető különbség, hogy Mózesnél Isten minden nap után megjegyzi, hogy „igen jó”, a Prédikátor pedig a körforgás reménytelenségét látja a természetben. Csakhogy az egyik az emberi bűneset előtti, míg a másik az utáni világot írja le. A bűneset legszomorúbb következménye a halál volt, és éppen az a tény, hogy az emberi élet egy folytonos szembenézés a halállal, alapvetően megrontja a természet szépségét. Mivel pedig a halál teljes megsemmisülés – a Prédikátor (mint ahogyan az egész Biblia) nem ismeri a lélek halál utáni továbbélését – az embernek a rendelkezésre álló időben meg kell találni az örömet és a vidámságot.

Hogy egyeztethetők azonban össze az öröm és a bánat gondolatai? A 2. fejezetben a Prédikátor három vállalkozást hajt végre, remélve, hogy valamelyikben megtalálja az élete értelmét:

- (1) *Az önmegvalósító király* (2:1-11) → ebben a szakaszban a „tesz, csinál” héber ige dominál. A király nagyszerű dolgokat alkot, hogy neve fennmaradhasson, de a végén belátja, hogy hiábavalóság.
- (2) *A bölcsességet kereső király* (2:12-17) → a „bölcsesség” szó dominál. A király ki akarja kutatni a dolgok lényegét, de rájön, hogy a bölcs is, és a bolond is ugyanúgy meghal egyszer.
- (3) *A munkamániás király* (2:18-23) → a „fáradozás” szó dominál. A király a kormányügyek irányításába veti bele magát, de rájön, hogy bármilyen politikai sikert utóda könnyűszerrel tönkretelheti.
- (4) *A király konklúziója*: „Élvezd a napot” (2:24-26). A király a vállalkozásainak kudarca után az élet élvezetére szólít.

Már az első vállalkozásában is kipróbálta a Prédikátor az élvezetet, de az esztelen öröm hajhászás volt. A konklúzió öröme már egy tapasztalt ember életigenlése. A Prédikátor tudja, hogy az önmagában való gyönyör üres. Egyedül akkor lehet élvezni önfeledten az életet, ha tisztában vagyunk az élet mulandóságával, és tudjuk azt, hogy minden ajándék Istentől van. Azért kell tehát a gyászra és halálra gondolni (7:2), hogy megtanuljunk élvezni az életet (9:7-10).

5. Konklúzió: A könyv jelentősége a 21. században

A könyv elsődleges üzenete, hogy csak ha tisztában vagyunk a halál ürességével, telik meg tartalommal az életünk. Másodsorban alázatra buzdít. A Prédikátor figyelmeztet, hogy nem ismerjük a miérteket, ne akarjunk tehát mindent megmagyarázni. Isten igazságos, és az utolsó ítéletben mindenkit számon fog kérni, de itt a földön, a jóval is történhet rossz, és a rosszal is történhet jó, ahogyan Jézus is mondja: az Atya „felhossa napját gonoszokra és jókra, és esőt ad igazaknak és hamisaknak” (Mt 5:45). Ne érdekből tegyük a jót (hogy akkor Isten majd valamiféle jutalmat ad), hanem magáért a jóért.